

NE-112

December-2015

B.A., Sem.-V

CC-304 : Sanskrit

(संस्कृतभाषा उपनिबन्धनम्)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना : प्रश्नपत्रमां छापेलो प्रश्न क्रमांक ज उत्तरवहीमां लपो.

Instruction : Write the same question number in answer-book as mentioned in the question paper.

1. (A) नीथेना गद्यभंडोमांथी गमे ते अकनो मातृभाषामां अनुवाद करो :

5

Translate any **one** passage from following in your mother language :

एकदा विश्वामित्रः नाम मुनिः अयोध्यामागतः । मुनिः दशरथमाह – ‘हे राजन् अधुनारण्ये सुरशत्रुभ्यः महान् त्रासः विद्यते । मारीचसुबाहौ नामासुरौ मम उटजस्यान्तिकं भूयःभूयः आगच्छतः मखेषु विघ्नमुत्पादयतः च । असुराणां ध्वंशाय दाशरथिं मया सह प्रेषयितुं त्वमर्हसि’ । राजा अवदत् - ‘रामस्तु बालः । भयंकराणामसुराणां विनाशः कथं शक्यः तेन’ ।

अथवा/OR

धन्योऽयं भारतदेशो यत्र काले काले देशसेवायै जनहितार्थं च महापुरुषाः जीवनमर्पयन्ति स्म । दयानन्दः तेष्वेकतमः । टड्कारा निकषे जीवापुरे तस्य जन्माभवत् । शैशवकाले मूलशङ्करेति तस्य नाम । यौवनं प्राप्तस्य मूलशङ्करस्य पाणिग्रहणार्थं तस्य जनकः मतिमकरोत् किन्तु पितुरिच्छा तस्मै नारोचत । गृहं त्यक्त्वा रेवातटे गुरोः पूर्णानन्दात् दीक्षां गृहीत्वाभवत् स संन्यासी ॥

(B) नीथेना गद्यभंडने आधारे प्रश्नोना संस्कृतमां उत्तरो आपो :

5

Give the answers in Sanskrit from following passage :

अस्ति कस्मिंश्चिदधिष्ठाने हरिदत्तो नाम ब्राह्मणः । तस्य च कृषिं कुर्वतः सदैव निष्फलः कालोऽतिवर्तते । अथैकस्मिन्दिवसे स ब्राह्मण उष्णकालावसाने घर्मार्तः स्वक्षेत्रमध्ये वृक्षच्छायायां प्रसुप्तोऽनतिदूरे वल्मीकोपरि प्रसारित बृहत्फटायुक्तं भीषणं भुजङ्गं दृष्ट्वा चिन्तयामास - नूनंमेषा क्षेत्रदेवता मया कदाचिदपि न पूजिता, तेनेदं मम कृषिकर्म विफलीभवति ॥

- (1) हरिदत्तो कुत्र अवसत् ?
- (2) हरिदत्तस्य कालः केन प्रकारेण निवर्तते स्म ?
- (3) हरिदत्तः कुत्र प्रसुप्तः ?
- (4) हरिदत्तेन किं दृष्टम् ?
- (5) हरिदत्तः तदा किं चिन्तयामास ?

(C) કોઈપણ એક શ્લોકનો અનુવાદ કરો :

4

Translate any **one** verse from the following :

- (1) अनित्यानि शरीराणि विभवो नैव शाश्वतः ।
नित्यं सन्निहितो मृत्युः कर्तव्यो धर्मसंग्रहः ॥
- (2) माता शत्रुः पिता वैरी या बालो न पाठितः ।
न शोभते सभामध्ये हंसमध्ये बको यथा ॥

2. (A) નીચેના ગદ્યખંડનો સંસ્કૃતમાં અનુવાદ કરો :

6

Translate the given passage into Sanskrit :

વારાણસીમાં કર્પૂરપટક નામનો ધોબી રહેતો હતો. તે એકવાર ગાઢનિન્દ્રામાં સૂતો હતો. તે વખતે એક ચોર તેના ઘરમાં પ્રવેશ્યો. ત્યારે તેના આંગણામાં ગધેડો અને કૂતરો બેઠા હતા. પરંતુ ત્યારે કૂતરો ચોરને જોવા છતાં પણ ભસ્યો નહીં. ગધેડાએ તેને કહ્યું, “હે દુષ્ટબુદ્ધિ તું પાપી છે. મુશ્કેલીના સમયે પણ સ્વામીના કાર્યની ઉપેક્ષા કરે છે ?”

અથવા/OR

સંસ્કૃત સાહિત્ય વિશ્વનું ઉત્તમ સાહિત્ય છે. તેમાં વેદો અને ઉપનિષદો છે. વેદોમાં સત્ય, ધર્મ અને સ્વાધ્યાયની વાતો છે. ઉપનિષદોમાં ગુરુ શિષ્યના સંવાદો છે. રામાયણમાં આદર્શ કુટુંબ વ્યવસ્થા છે. મહાભારતમાં લોકધર્મની વાત છે. ત્યાં કૃષ્ણ અને અર્જુનનો સંવાદ તો જીવનોપયોગી રસાયણતુલ્ય છે.

(B) નીચેનાં વાક્યોનો સંસ્કૃતમાં અનુવાદ કરો : (ગમે તે આઠ)

8

Translate the following sentences into Sanskrit : (Any **eight**)

- (1) દરરોજ હું વેદનો પાઠ કરું છું.
- (2) ગુજરાત રાજ્ય ભારતની પશ્ચિમે આવેલું છે.
- (3) અત્યારે શરતઋતુ ચાલે છે.
- (4) મને સંસ્કૃત ભાષા ખૂબ ગમે છે.
- (5) હું આવતીકાલે કાશી જઈશ.
- (6) ચન્દ્રની સાથે તારા પણ આકાશમાં શોભે છે.
- (7) કૃષ્ણ અને સુદામા ગુરુકુલમાં રહેતા હતા.
- (8) જ્યાં જ્યાં સત્ય છે ત્યાં ત્યાં ધર્મ છે.
- (9) ધીરપુરુષો ન્યાયના માર્ગ પરથી વિચલીત થતા નથી.
- (10) જ્યાં સ્ત્રીઓનું પૂજન થાય છે ત્યાં દેવો આનંદ પામે છે.

3. (A) नीयेनी कारिकाओ सोदाहरण समजावो : (गमे ते अेक) 4
 Discuss the following verses with example : (any one)
 (1) षोढा समासः संक्षेपाद् अष्टाविंशतिधा पुनः ।
 नित्यानित्यत्वयोगेन लुग्-अलुक्त्वेन च द्विधा ॥
 (2) यल्लिङ्गं यद्वचनं या च विभक्तिर्विशेष्यस्य ।
 तल्लिङ्गं तद्वचनं सैव विभक्तिर्विशेषणस्यापि ॥
- (B) 'तत्पुरुष समास' प्रकारो अने उदाहरण सङ्घित समजावो. 10
 Explain types of the 'तत्पुरुषः समासः' with examples.
 अथवा/OR
 'कर्मधारय समास' प्रकारो अने सङ्घटित समजावो.
 Explain types of the 'कर्मधारयः समासः' with examples.
4. (A) नीयेना छन्द लक्षण अने उदाहरण सङ्घित समजावो : (गमे ते बे) 8
 Explain the metres with definition and examples : (any two)
 (1) मन्दाक्रान्ता
 (2) वसन्ततिलका
 (3) अनुष्टुप्
 (4) स्रग्धरा
- (B) नीयेना श्लोकमां रडेवा छन्दनी सविवरण ओणप् आपो : (गमे ते अेक) 6
 Explain in detail the metres given in following verses : (any one)
 (1) या कुन्देन्दुतुषारहारधवला या शुभ्रवस्त्रावृता
 या वीणावरदण्डमण्डितकरा या श्वेतपद्मासना ।
 या ब्रह्माच्युतशङ्करः प्रभृतिभिर्देवैः सदा वन्दिता
 सा मां पातु सरस्वती भगवती निःशेष जाड्यापहा ॥
 (2) असितगिरिसमं स्यात् कज्जलं सिन्धुपात्रे
 सुरतरुवरशाखा लेखनी पत्रमुर्वी ।
 लिखति यदि गृहित्वा शारदा सर्वकालं
 तदपि तव गुणानामीश पारं न याति ॥

5. (A) નીચેના પ્રશ્નોના ઉત્તર યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી આપો :

8

Answer the following with appropriate options :

- (1) 'પિતરૌ વન્દે' નો સાથો અનુવાદ જણાવો.
(a) પિતાને વંદન (b) માતાપિતાને વંદન
(c) પિતા માટે વંદન (d) પિતામહને વંદન
- (2) 'નમઃ' અવ્યય સાથે કઈ વિભક્તિ પ્રયોજાય છે ?
(a) પ્રથમા વિભક્તિ: (b) તૃતીયા વિભક્તિ:
(c) ચતુર્થી વિભક્તિ: (d) સપ્તમી વિભક્તિ:
- (3) રામ વનમાં જાય છે. - આ વાક્યનું સાચું સંસ્કૃત જણાવો.
(a) રામઃ વને ગચ્છતિ (b) રામઃ વનં ગચ્છતિ
(c) રામઃ વનાત્ ગચ્છતિ (d) રામઃ વનેન ગચ્છતિ
- (4) 'સહ' અવ્યય સાથે કઈ વિભક્તિ પ્રયોજાય છે ?
(a) ષષ્ઠી વિભક્તિ: (b) સપ્તમી વિભક્તિ:
(c) ચતુર્થી વિભક્તિ: (d) તૃતીયા વિભક્તિ:
- (5) 'ચક્રપાણિઃ' શબ્દમાં કયો સમાસ છે ?
(a) કર્મધારયઃ સમાસઃ (b) बहुव्रीहिः समासः
(c) अव्ययीभावः समासः (d) तत्पुरुषः समासः
- (6) 'દ્વન્દ્વ' સમાસમાં શાનું બાહુલ્ય હોય છે ?
(a) ચકારનું (b) સકારનું
(c) યકારનું (d) અકારનું
- (7) શિખરિણી છન્દમાં કેટલા અક્ષર હોય છે ?
(a) સત્તર અક્ષર (b) ઓગણીશ અક્ષર
(c) પંદર અક્ષર (d) એકવીશ અક્ષર
- (8) કયા છન્દમાં બે છન્દોનું મિશ્રણ હોય છે ?
(a) આર્યા છન્દઃ (b) પૃથ્વી છન્દઃ
(c) ઉપજાતિઃ છન્દઃ (d) માલિની છન્દઃ

(B) જોડકાં જોડો :

6

Match the following :

અ	બ
(1) વયમ્	(a) તત્પુરુષઃ સમાસઃ
(2) પ્રતિવર્ષમ્	(b) અનુષ્ટુપ્ છન્દઃ
(3) પિઙ્ગલમુનિઃ	(c) છાત્રાઃ સ્મઃ
(4) સપ્તર્ષયઃ	(d) અવ્યયીભાવઃ સમાસઃ
(5) વાલ્મીકિઃ	(e) દ્વિગુઃ સમાસઃ
(6) સિંહભયમ્	(f) છન્દસૂત્રઃ